

Om Forekomst af Krognæb, *Pinicola enucleator* L., i Danmark.

Af POUL JESPERSEN.

With a summary in English.

(Dansk zootopografisk Undersøgelse vedrørende Fugle. Beretning Nr. 15).

I nærværende Tidsskrifts 1. Aargang (1906) siger HERLUF WINGE om Forekomsten af Krognæb i Danmark: „Ustadig, undertiden ret almindelig Vintergæst“, og i den reviderede Liste (D. O. F. T., 21. Aarg., 1927) staar følgende: „Ustadig, stundom talrig Vintergæst“. Da disse Oplysninger ikke synes at være i Overensstemmelse med Artens Forekomst her i Landet i de senere Aartier, har jeg anset det for at være af Interesse at faa samlet alle Oplysninger om denne Fugls Optraeden inden for vort Lands Grænser. Nedenstaaende lille Beretning er derfor et Forsøg paa at faa dannet en saadan Oversigt.

Krognæbbens Yngleomraade er i Europa indskrænket til de nordlige Dele af Skandinavien, Finland og Rusland, hvor den navnlig holder til i Naaleskovsomraaderne. Uden for Yngletiden foretager Krognæb undertiden i betydeligt Antal Vandringer mod sydligere Egne og kan da i Vinterhalvaaret sprede sig over store Dele af Mellemeuropa. Under saadanne Forhold er den en udpræget Invasionsfugl i Lighed med f. Eks. Nødderkrige og Silkehale, og det er da ogsaa som saadan, at Arten adskillige Gange har vist sig her i Landet.

Ved at gennemgaa de forskellige ornithologiske Haandbøger fra forrige Aarhundrede faar man et bestemt Indtryk af, at Krognæb i visse Aar var en endog talrig Vintergæst her i Landet, hvad der fremgaa af følgende Citater:

CHARLES TEILMANN, Forsøg til en Beskrivelse etc. 1823: „Kommer her i Landet i Slutningen af October og bliver til Vinterens Begyndelse. Fanges jævnlig i Doner.“

FR. FABER, Ornith. Noticer. 1824: „I Sjælland sees den yderst sjældent og kuns om Efteraaret, desmere paafaldende var det, at den i Høsten 1817 kom tilsyne i store Flokke paa denne Øe.“

N. KJÆRBØLLING, Danmarks Fugle. 1852: „Som Træk- eller Strøgfugl forekommer den hos os, som det synes, blot imod strænge Vintere.“

N. KJÆRBØLLING, Skandinaviens Fugle. 1875—77: „I Skaane indfinder den sig ikke regelmæssigt, men i strænge Vintere kommer den dog ikke sjældent skarevis dertil; dog drager den efter kort Tids Forløb atter Nord paa. Her til Danmark synes den ogsaa kun at indtræffe i strænge Vintere.“

I denne Forbindelse kan det ogsaa nævnes, at Krognæb i en Artikel omhandlende Fuglelivet i København og Omegn omkring 1850—60 (D. O. F. T., 3. Aarg.) opføres som en almindelig Vintergæst.

I den ældre Litteratur findes Oplysninger om Aar, hvor Krognæb har vist sig her i Landet i større Antal, men man kan formentlig gaa ud fra, at der yderligere har været en Del Vintre, hvor Arten har været her, uden at det er bemærket i Litteraturen. I Vinteren 1890-91 havde vi den sidste store Invasion af Krognæb her i Danmark, og vi inddeler derfor i nedenstaaende Oversigt Materialet i 3 Dele: Tiden før 1890, Vinteren 1890-91 og Tiden efter 1891.¹⁾

I. Tiden før 1890.

1813-14. I Vinteren 1813-14 var Krognæb hyppige paa Sjælland (Kjærb. D. F.).

1817-18. Viste sig i Efteraaret 1817 i store Flokke paa Sjælland (FABER op. cit.) og flere i Slesvig (Kjærb. D. F.).

1821-22. Adskillige blev skudt i Efteraaret 1821 i Sønderjylland (BOIE, Isis 1822).

1827-28. Skudt ved Helsingør i November 1827 (Kjærb. D. F.).

1849-50. I Benzon Skov ved Grenaa blev i Vinteren 1849-50 set 5 à 6 Stkr. (Kjærb. D. F.).

1862-63. I Nov. 1862 blev flere Eksp. skudt eller fanget i Nordsjælland, og $\frac{9}{1}$ 1863 blev et Eksp. slaaet ned fra et Træ

¹⁾ Følgende Forkortelser er anvendt: COLLIN I: COLLIN 1. Suppl. til KJÆRB. Skandinaviens Fugle. 1877. — COLLIN III: COLLIN 3. Suppl. til samme. 1895. — D. J.: Dansk Jagttidende. — Kjærb. D. F.: KJÆRBØLLING, Danmarks Fugle. 1852. — Kjærb. S. F.: KJÆRBØLLING, Skandinaviens Fugle. 1875—77. — V. M. N. F.: Videnskabelige Meddelelser fra Naturhistorisk Forening. — Z. M.: Zoologisk Museum, København.

i Zoologisk Have (Kjærb. S. F.). 1 Stk. Krogerup $\frac{4}{11}$ 62 (Z. M.), København 2 Stkr. $\frac{8}{11}$ 62 (D. O. F. T., 19). ALFRED BENZON (Nogle Medd. om sjældnere danske Fugle etc. 1865) skriver: „Efter at der i lang Tid ikke var iagttaget noget Krognæb her, forekom der i Vinteren 1862-63 betydelige Flokke paa Trækket, saavel om Kjøbenhavn, Frederiksborg og Helsingør, som flere andre Steder i Sjælland. Mange bleve spiste som Kramsfugle, adskillige udstoppedes, og ikke faa holdes levende i Bur.“

1866-67. I Tiden $\frac{16}{11}$ - $\frac{20}{11}$ 1866 saas flere Ekspl. hos Vildthandlere i København; de var fanget i Doner i Byens Omegn (Kjærb. S. F.). I Z. M. findes 1 Stk. mærket „Randers, Vinteren 1867“.

1867-68. 1 Stk. fra Københavns Omegn $\frac{23}{4}$ 68 (Z. M.).

1873-74. 1 Ekspl. fanget ved Bælum—Nørgaard paa Aalborg-Eggen ca. $\frac{15}{11}$ 73 (COLLIN I).

Ca. 1880. 1 Stk. skudt i Nærheden af Thisted (D. O. F. T., 19).

1885-86. I Stendalsgaards Plantage 1 Stk. skudt $\frac{15}{8}$ 85 (I. D. CHRISTIANSEN, Viborg Omegns Fugle, 1890).

1888. Ved Rødvig skudt 2 Stkr. 1888 (D. O. F. T., 37).

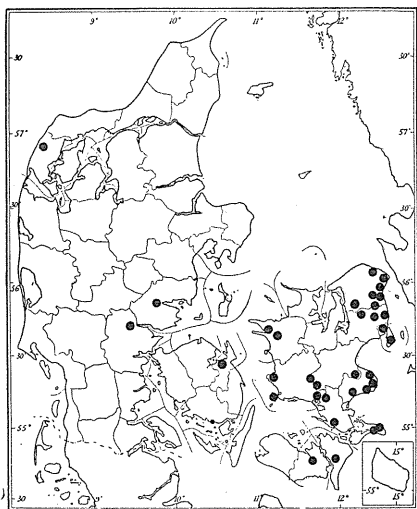
II. Vinteren 1890-91.

I Efteraaret 1890 indfandt Krognæb sig i betydeligt Antal i flere Egne af Landet og en Del opholdt sig her i den følgende Vinter. Da der fra denne Invasion foreligger en Række Data, vil vi se nærmere paa Fuglens Forekomst i Vinterhalvaaret 1890-91, den sidste Gang, vi har haft en Masseindvandring af denne Art her i Danmark.

I V. M. N. F., 1891 skriver HERLUF WINGE: „Usædvanlig mange Krognæb kom trækkende hertil i Efteraaret“ og i D. J., 1891 siges, at de særlig i November Maaned er blevet skudt og fanget i Doner. Fra de forskellige Landsdele foreligger følgende Enkeltheder.

Sjælland. „Under den store Indvandring, der fandt Sted her i Landet i Vinteren 1890-91, opholdt mange Krognæb sig i Anlæggene og Haverne i og om Kjøbenhavn, navnlig i Botanisk Have, indtil 21. Nov. Ved Fortunen og Klampenborg iagttoges de ligeledes i større Antal, ogsaa længere Nord paa, ved Rungsted o. a. St. Flere store Flokke iagttoges ved Gunderslevholm.“ $\frac{3}{10}$ Rønnebæksholm; $\frac{8}{10}$ Fakse Ladeplads; $\frac{21}{10}$

Næstved, 4 Stkr. i Doner (COLLIN III). — $^{22}/_{10}$ Helsingør, 7 Stkr. fanget (V. M. N. F., 1891). — $^{22}/_{10}$ Værslev (Z. M.). — $^{25}/_{10}$ Humlebæk, 2 ♂♂ + 5 ♀♀ i Doner; $^{26}/_{10}$ Slagslunde; $^{30}/_{10}$ Renge pr. Storehedinge; sidst i Okt. 5 ♂♂ + 3 ♀♀ i Doner ved Næstved; $^1/_{11}$ Holløse; $^3/_{11}$ Rødvig; $^8/_{11}$ Kallundborg; $^{12}/_{11}$ Hørsholm; $^{19}/_{11}$ Haarlev; $^{22}/_{11}$ Rungsted 4 Stkr. (COLLIN III). — $^{14}/_{11}$, $^{24}/_{11}$ og $^{25}/_{11}$ Københavns Omegn; $^{24}/_{11}$ Helsingør (Z. M.). — $^{30}/_{11}$, $^7/_{12}$ og $^{30}/_{12}$ Agersø ved Skelskør; $^{10}/_{12}$ Storehedinge;

Kort visende Lokalteter, hvor Krognæb er truffet i Vinterhalvaaret 1890-91.

$^{12}/_{12}$ Herlufsholm; $^{18}/_{12}$ Lystrup; $^2/_{1}$ 91 Næstved; $^3/_{1}$ Rudeskov ved Holte (COLLIN III). — $^{17}/_{1}$ Korsør 4 Stkr. (Z. M.). — $^6/_{2}$ Vordingborg (COLLIN III). — I D. J., 1891 opgives yderligere Lokalteterne Amager og Rosendal.

Møen. I Vinteren 1890-91 fanget ved Liselund og 2 Stkr. skudt ved Klintholm (COLLIN III).

Falster. Navnlig paa Falster har Krognæb vist sig ualmindelig talrig og er i Omegnen af Nykøbing truffet i Flokke paa mellem 50 og 100 Stkr. (D. J., 1891).

Lolland. $^{24}/_{10}$ Hardenberg, 4 Stkr. fanget i Doner (COLLIN III).

Fyn. I Januar 1891 i Ulriksholm Skov ved Kerteminde (COLLIN III).

Jylland. Ved Rugballegaard pr. Vejle blev 2 Stkr. fanget $^{22}/_{10}$ og $^{24}/_{10}$ (A. H. FABER, Vejle- og Horsensegnens Fugle, 1898). — $^4/_{11}$ optraadte Krognæb i Mængde i Torup Klitplantage i Thy; $^{15}/_{12}$ 1 Stk. fra Horsens-Eggen (COLLIN III).

Som det fremgaar af de anførte Oplysninger, synes Krognæb i Vinterhalvaaret 1890-91 særlig at have vist sig mange Steder i de østligere Dele af Landet, hvad der yderligere ses af det vedføjede Kort, hvor de forskellige Lokalteter er afsat. Man maa selvfølgelig regne med den Mulighed, at det kan skyldes Tilfældigheder, naar der er saa faa Meddelelser fra de vestligere Egne af Danmark, men Forskellen paa Antallet af Iagttagelser f. Eks. paa Sjælland og Jylland er dog saa stor, at man formentlig kan tillægge det en vis Betydning. At Invasionen er sket fra Sverige maa anses for givet, og det foreliggende Materiale tyder derfor paa, at Flertallet af Fuglene har passeret over Øresund, medens de i ringere Antal er fløjet over Kattegat til Nørrejylland.

At Flertallet af Iagttagelser er sket i Efteraarsmaanederne, og at Fuglene kun i ringe Grad har overvintret her i Landet, fremgaar tydeligt af følgende Oversigt.

Oktober 1890.....	12	Iagttagelser
November -	13	—
December -	6	—
Januar 1891.....	4	—
Februar -	1	—

III. Tiden efter 1891.

1895. Af et Brev af $^3/_{1}$ 1896 fra afdøde Skovfoged I. D. CHRISTIANSEN til A. HAGERUP fremgaar det, at førstnævnte har skudt en Krognæb ved Kongshus pr. Silkeborg 21. Nov. 1895.

1903. Set en Gang i det tidlige Foraar 1903 i Visborg ved Hadsund (HEDIN i Flora og Fauna 1905). I Dagene $^{25}/_{8}$ - $^{17}/_{9}$ 1903 opholdt en Flok paa ca. 10 Stkr. sig i Botanisk Have i København (P. SKOVGAARD i D. O. F. T., 8).

1906. I Svendborg zoologiske Museum findes 1 Stk. mærket „Herning $^{11}/_{3}$ 1906“.

1921-22. Tiphede $^5/_{11}$ 21 et Stk. (Herning Museum); yder-

ligere saas et andet Eksempel (D. O. F. T., 19). Nordskoven, Svaneke $\frac{5}{11}$ 21 et Stk. (Svaneke Skole; SEIER: Bornholms Fugle, 1932). Silkeborg Januar 1922 et Stk. (Naturhistorisk Museum, Aarhus).

1929. En lille halv Snes Stykker set $\frac{14}{4}$ 29 i Gammelgaardsskoven paa Als (LEO MOESGAARD — Danske Fugle II).

1943. I Foraaret 1943, vist sidst i Februar, meddeler Tegneren LEIF RAGN-JENSEN (i et Brev af $\frac{1}{12}$ 44) at have set en Krognæb i Kompedal Plantage. „Fuglen opholdt sig i en Bjergfyrafdeling og var meget tillidsfuld; jeg iagttog den i ca. 10 Minutter på en Afstand af skiftevis 4-6 m, hvor den sad og pillede i Koglerne. Det var en ♂, og det var den eneste Krognæb. I de øvrige Fyrretoppe sad en Del Korsnæb.“

Som det vil ses, er Krognæb siden 1891 iagttaget i yderst sparsomt Antal her i Landet, og til enkelte af Oplysningerne, navnlig Meddelelsen fra Als i 1929, kan der endda være Grund til at tvivle om Artsbestemmelsens Rigtighed.

Af foranstaaende Oversigt over Krognæbs Forekomst fremgaar det, at der i forrige Aarhundrede gentagne Gange har fundet en Masseindvandring Sted af denne Fugl her i Landet. Man kan sikkert gaa ud fra, at Artsens Forekomst ikke altid er bemærket i den ældre Litteratur, og at den derfor utvivlsomt har vist sig adskilligt hyppigere end anført, men de foreliggende Oplysninger viser, at der i hvert Fald i følgende Vintre har været Invasion i større Stil af Krognæb her i Danmark: 1813-14, 1817-18, 1862-63, 1866-67(?) og 1890-91. I dette Aarhundrede har Krognæb derimod ikke indfundet sig i større Antal, og i de sidste 55 Aar har Arten faktisk været sjælden inden for vort Lands Grænser. I Vinteren 1921-22 er Krognæb paavist paa 3 forskellige Steder i Landet, medens det andre Aar, hvor den er konstateret, i Reglen drejer sig om Iagttagelse paa en ganske enkelt Lokalitet.

Naar der ikke i dette Aarhundrede er sket Indvandring af Krognæb i større Stil her i Landet, er det ikke et isoleret Fænomen; thi i andre Lande som Sverige, Finland og Tyskland synes Masseindvandringer af denne Art ogsaa at være langt sjældnere og oftest af betydelig mindre Format end i tidligere Tider. I den Forbindelse er det af Interesse at hen-

vise til en lige udkommet Artikel i Sveriges ornitologiska Förenings Organ „Vår Fågelvärld“, 1945, Side 18 (LARS FAXÉN: Invasionen av tallbit, *Pinicola enucleator* L., vintern 1942-43), der beretter om en Masseforekomst af Krognæb, som der ikke har været iagttaget i Sverige i de sidste 30-40 Aar.

The Occurrence of Pine Grosbeak, *Pinicola enucleator* L., in Denmark.

In the 19th century a rather large-scaled invasion of Pine Grosbeak in Denmark took place several times. In the following winters, 1813-14, 1817-18, 1862-63, 1866-67(?) and 1890-91, it thus occurred in particularly great numbers. In this century the species on the contrary has not appeared in a single winter in great numbers, thus having been only a rare visitor within the boundaries of Denmark during the last fifty-five years. The last great invasion during the winter of 1890-91 took place notably over the eastern parts of Denmark (see the attached map showing the localities at which the species was found), and the birds appeared especially in October and November, while relatively few individuals wintered in this country.

On the different position of the legs of birds during flight and in cold weather.

By HARRY MADSEN.

(Med dansk Resumé).

That birds fly with their legs stretched right backwards can be read in the literature from children's books to scientific works. I began, however, to doubt about the validity of this rule when, as a taxidermist, I was stuffing birds in the position of flight and had to place their legs in a natural way; this task often met with almost insurmountable hindrances. Together with stud. mag. BOYE THORUP I, therefore, began to study the position of the legs of the birds in nature, and especially along the lakes in Copenhagen I found a rich area of observation in the large numbers of different ducks and gulls